

Ryszard Hycner, Teresa Połeć

Kryteria rozgraniczania nieruchomości w świetle przepisów oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 32, 51-71

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryszard Hycner
Teresa Połec

KRYTERIA ROZGRANICZANIA NIERUCHOMOŚCI W ŚWIETLE PRZEPISÓW ORAZ ORZECZNICTWA SĄDU NAJWYŻSZEGO I NACZELNEGO SĄDU ADMINISTRACYJNEGO

1. Wstęp

„Dokładnie określone granice nieruchomości gruntowej to z kolei dobrze określony zasięg prawa rzeczowego, które ujawnia się w księdze wieczystej, którą prowadzi się, między innymi, celem ustalenia stanu prawnego nieruchomości” [7]. Przytoczone zdanie dobrze odzwierciedla problematykę granicy prawnej nieruchomości.

Granice prawne nieruchomości gruntowej mają bardzo istotne znaczenie w związku z rozwojem rynku nieruchomości, szacowaniem wartości nieruchomości i coraz większym znaczeniem obrotu nieruchomościami.

W obecnych czasach granice prawne mają bardzo istotne znaczenie nie tylko dla właściciela, ale również dla systemu Ewidencji Gruntów i Budynków, gdzie w dalszym ciągu mamy również do czynienia z granicami, określonymi według stanu faktycznego. Granice te nie zostały wyznaczone w oparciu o stosowne dokumenty, nie można o nich powiedzieć, że są granicami, które poprawnie określają zasięg prawa własności do nieruchomości gruntowej. Dlatego też dąży się do tego, aby granice ewidencyjne były granicami prawnymi.

W myśl definicji wynikłej z kodeksu cywilnego [13], „nieruchomościami są części powierzchni ziemskiej stanowiące odrębny przedmiot własności (grunty), jak również budynki trwale z gruntem związane lub części takich budynków, jeżeli na mocy przepisów szczególnych stanowią odrębny od gruntu przedmiot własności”.

„Z definicji tej wynika nieruchomość gruntowa, czyli obszar wydzielony granicami, oznaczony jako działka ewidencyjna w katastrze nieruchomości, stanowiący odrębny przedmiot prawa własności”[6].

Nieruchomość gruntowa musi być oznaczona poprzez numer działki, granice działki oraz powierzchnię działki. Granice nieruchomości określone w terenie poprzez położenie punktów i przebieg linii granicznych wyznaczają zasięg prawa własności do nieruchomości, są więc najważniejszym atrybutem oznaczenia nieruchomości.

Oznaczenie nieruchomości tworzą dane przestrzenne działki, czyli: granica działki, numer działki i powierzchnia działki. Na podstawie tych danych dokonywane jest przypisanie praw do nieruchomości w księgach wieczystych.

Dane przestrzenne określają położenie działki w obrębie. Przybliżone położenie działki określa identyfikator działki. Granice działki, identyfikują położenie działki poprzez podanie położenia punktów załamania granic działki w przyjętym układzie współrzędnych prostokątnych. Wartość pola powierzchni działki wynika z granic działki, określających kształt działki. Tak, więc granice są najważniejszym atrybutem przestrzennym działki.

Dokładnie wyznaczone pole powierzchni działki uzależnione jest przede wszystkim od dokładności wyznaczenia położenia punktów granicznych działki. Jeżeli położenie punktów granicznych jest wyznaczone dokładnie wówczas pole powierzchni działki jest również dokładnie określone. Ma to miejsce wówczas, gdy działka posiada granice prawne, określone poprzez utrwalone w terenie znaki graniczne, których położenie zostało wyznaczone z dużą dokładnością.

Poprawnie określone granice nieruchomości gruntowych umożliwiają wykonanie między innymi takich procesów gospodarki nieruchomościami jak podział nieruchomości oraz scalenie i podział nieruchomości, w których istotnym jest przyjęcie granic zewnętrznych nieruchomości. W przypadku, gdy granice nieruchomości gruntowych okażą się wątpliwe, przed dokonaniem powyższych procesów należy przeprowadzić postępowanie rozgraniczeniowe lub wznowienie granic nieruchomości. W wyniku rozgraniczenia powstają zawsze granice prawne, albowiem dokonywane jest ustalenie zasięgu prawa własności do nieruchomości gruntowej. O ustaleniu granic decyduje prawo własności, a więc rozgraniczenie następuje stosownie do tytułów własności. „Istotą rozgraniczenia jest ustalenie, do jakich granic sięga prawo właściciela” [4].

Rozgraniczenie nieruchomości to proces geodezyjno-prawny, dokonywany wówczas, gdy zachodzi potrzeba jednoznacznego

określenia przebiegu granic nieruchomości na gruncie, przez wyznaczenie położenia punktów i linii granicznych pomiędzy dwiema lub więcej nieruchomościami.

Rozgraniczenie nieruchomości jest procesem bardzo złożonym, ujętym w kilku aktach prawnych, a więc wymagającym od wykonawcy tych prac bardzo dobrej znajomości przepisów zarówno prawnych jak również technologicznych.

Chociaż rozgraniczenie to „tylko” ustalenie granicy, która chwilowo jest zatarta lub sporna, więc mogłoby się wydawać, że wszystkie rozgraniczenia nieruchomości są do siebie podobne, a jednak każde z nich jest inne i wymaga od wykonawcy - w każdym przypadku dokonania głębokiej analizy okoliczności prawnych a także geodezyjnych oraz umiejętności postępowania w sytuacjach konfliktowych, co w konsekwencji powinno doprowadzi do zażegnania sporów oraz dokonania „określenia zasięgu prawa rzeczowego poprzez decyzję administracyjną lub orzeczenie sądu ustalające położenie granicy pomiędzy dwiema lub więcej nieruchomościami, wydane na podstawie przyjętego i zatwierdzonego w ODGiK operatu rozgraniczeniowego oraz ujawnienie tego faktu w dziale I-o (oznaczenie nieruchomości) istniejącej Kw” [6].

Ustawa Prawo geodezyjne i kartograficzne reguluje w sposób szczegółowy zasady przeprowadzania typowych rozgraniczeń. Podstawowe uregulowania dotyczące rozgraniczenia i postępowania organów administracji publicznej zawierają przepisy rozdziału szóstego *Rozgraniczenie nieruchomości*. Natomiast rodzaje dokumentów stanowiących podstawę ustalania przebiegu granic oraz sposób i tryb wykonywania przez geodetę czynności ustalania przebiegu granic i sporządzania dokumentacji przy rozgraniczaniu nieruchomości, określa *rozporządzenie w sprawie rozgraniczania nieruchomości* [9]. Natomiast materialnoprawne podstawy rozstrzygnięcia sprawy o rozgraniczenie w trybie sądowym reguluje art. 153 Kodeksu cywilnego [13].

Właściwym do przeprowadzenia postępowania administracyjnego w sprawie rozgraniczenia nieruchomości jest organ administracji publicznej (wójt, burmistrz, prezydent miasta) w granicach, którego położona jest nieruchomość.

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta przeprowadza rozgraniczenie nieruchomości z urzędu lub na wniosek strony.

Zgodnie z [12], sąd powszechny staje się właściwy w sprawie o rozgraniczenie dopiero wówczas, gdy strona niezadowolona z wydanej w toku postępowania administracyjnego decyzji o rozgraniczeniu, zażąda w terminie 14 dni od daty jej otrzymania przekazania sprawy do sądu lub gdy prowadzący postępowanie właściwy organ administracji publicznej nie znajdując podstaw do wydania decyzji w sprawie rozgraniczenia nieruchomości umorzy postępowanie i z urzędu przekaże sprawę do rozpoznania sądowi powszechnemu.

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. [12] nie definiuje pojęcia strony w postępowaniu rozgraniczeniowym, wobec czego do terminu tego należy stosować odpowiednio art.28 kpa – na podstawie art.1 kpa. Stroną jest ten podmiot, którego własny interes prawny lub obowiązek podlega konkretyzacji w postępowaniu administracyjnym (wyrok NSA z dnia 10 marca 1989 r. w sprawie IV S.A. 1254/88 - nie publikowany). W orzecznictwie dominuje utrwalony już pogląd, że tylko przepis prawa materialnego będący podstawą interesu prawnego stwarza dla określonego podmiotu legitymację procesową strony. Stroną jest każdy, kto twierdzi wobec organu administracyjnego, że postępowanie organu administracji dotyczy jego interesu prawnego (obowiązku lub uprawnienia) albo kto żąda czynności organu powołując się na istniejącą, zdaniem jego interes prawny lub obowiązek [4].

Rozgraniczenie nieruchomości można określić jako:

- fizyczne wydzielenie nieruchomości dokonane poprzez czynności techniczne,
- określenie zasięgu prawa własności w postępowaniu administracyjnym lub sądowym.

Początek procesu rozgraniczenia w każdym z omawianych przypadków jest taki sam lub bardzo podobny. Odbywa się w trybie administracyjnym i składa się z przedstawionych poniżej wstępnych czynności.

Właściwy organ administracji publicznej (wójt, burmistrz lub prezydent miasta) wszczyna postępowanie w sprawie rozgraniczenia nieruchomości na żądanie strony lub z urzędu. Wniosek strony jest podstawą dla właściwego organu do wszczęcia postępowania w formie postanowienia, które nie podlega zaskarżeniu.

- Właściwy organ administracji publicznej wyznacza i upoważnia geodetę posiadającego uprawnienia z zakresu 2 do przeprowadzenia czynności technicznych rozgraniczenia.

- Uprawniony geodeta dokonuje wstępnych czynności kameralnych i terenowych: zgłasza pracę do ODGiK, zbiera materiały niezbędne do wyznaczenia położenia przedmiotowej granicy oraz przeprowadza analizę informacji zawartych w dokumentach uzyskanych z państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego oraz znajdujących się w księgach wieczystych, a także w dokumentacji uzyskanej od strony. Sporządza także, w razie potrzeby, szkic zawierający informacje o przebiegu granic, uzyskane w wyniku wcześniej wykonywanych pomiarów. Przeprowadza wywiad terenowy, podczas którego odszukuje znaki graniczne, a także określa położenie przesuniętych, uszkodzonych lub zniszczonych znaków granicznych oraz punktów granicznych, jeżeli istnieją dokumenty pozwalające na określenie ich położenia, odszukuje osnowę.
- Uprawniony geodeta określa termin rozpoczęcia czynności ustalenia przebiegu linii granicznej i wzywa strony uczestniczące w postępowaniu rozgraniczeniowym, czyli właścicieli nieruchomości będącej przedmiotem rozgraniczenia oraz nieruchomości sąsiednich, do stawienia się na gruncie celem odbycia rozprawy granicznej. W wezwaniach muszą być zawarte pouczenia, które wynikają z art.32 ustawy prawo geodezyjne i kartograficzne [12]. Wezwania muszą być doręczone stronom za zwrotnym poświadczeniem odbioru, jednak nie później niż 7 dni przed wyznaczonym terminem.

W dalszej części przebieg czynności rozgraniczenia jest zróżnicowany, ponieważ uzależniony jest od zaistniałej sytuacji i zachowań stron.

W artykule zostaną omówione w kilku przykładach, trudne do rozstrzygnięcia sytuacje konfliktowe, które mogą wynikać podczas tak złożonego procesu, jakim jest rozgraniczenie nieruchomości, a to z uwagi na fakt, że dotyczy on określenia zasięgu prawa własności.

2. Przypadki szczególne rozgraniczania nieruchomości

W niniejszym rozdziale zostaną przedstawione przypadki szczególne rozgraniczania nieruchomości, z uwzględnieniem pragmatyki zawodowej, zarówno technicznej jak też administracyjnej, z uwzględnieniem orzecznictwa w tym zakresie.

2.1 Przypadek rozgraniczenia dokonany na podstawie analizy istniejących dokumentów

Przy ustalaniu przebiegu granic geodeta jest zobowiązany brać pod uwagę znaki i ślady graniczne, mapy i inne dokumenty oraz punkty osnowy geodezyjnej, co wynika z ustawy prawo geodezyjne i kartograficzne [12]. Są to dokumenty, których hierarchia ważności została ustalona przez rozporządzenie [9].

Dokumenty stwierdzające stan prawny nieruchomości powinny być merytorycznie spójne z dokumentami określającymi położenie punktów granicznych i przebieg granic nieruchomości. Są to dokumenty stanowiące podstawę wykonania czynności technicznych.

Granica, którą ustali na gruncie geodeta uprawniony, w oparciu o analizę istniejących dokumentów, a także sporządzona przez geodetę dokumentacja, stanowić będzie podstawę do wydania decyzji administracyjnej, której skutkiem będzie wyznaczenie zasięgu prawa własności, w odniesieniu do nieruchomości sąsiednich.

Wyznaczenie zasięgu prawa własności do nieruchomości na podstawie analizy istniejących dokumentów, dokonywane jest poprzez przeprowadzenie wymienionych czynności wstępnych, a następnie zgodnie z przedstawionymi poniżej czynności zasadniczych.

- Uprawniony geodeta, upoważniony przez właściwy organ administracji publicznej, przeprowadza z udziałem stron rozprawę graniczną, podczas której wyznaczy granicę. W oparciu o dokumenty stwierdzające stan prawny nieruchomości oraz dokumenty określające położenie punktów granicznych i przebieg linii granicznej, geodeta wskazuje stronom jednoznaczny przebieg granicy. Granica jest bezsporna.
- Geodeta stabilizuje w sposób trwały punkty graniczne, znakami naziemnymi i podziemnymi lub oznacza te punkty na istniejących trwałych budowlach.

- Uprawniony geodeta sporządza protokół graniczny i szkic graniczny dla poszczególnych odcinków linii granicznej lub dla całej granicy. Protokół graniczny podpisują wszystkie osoby, które są obecne na rozprawie granicznej oraz geodeta. W przypadku gdyby którakolwiek ze stron nie zgadzała się ze wskazaną przez geodetę granicą, odmawiając złożenia podpisu w protokóle, geodeta opisuje ten fakt w protokóle wskazując przyczynę odmowy podpisu. Ten przypadek nie wstrzymuje jednak czynności geodety na gruncie.
- Geodeta wykonuje pomiar granicy oraz trwałych elementów zagospodarowania terenu mających znaczenie dla określenia jej przebiegu.
- Geodeta kompletuje dokumentację i sporządza operat rozgraniczeniowy.
- Dokumentacja sporządzona przez geodetę zostaje oceniana pod względem prawidłowości przeprowadzenia czynności ustalenia przebiegu granic nieruchomości a także pod względem zgodności z przepisami. Oceny dokonuje właściwy organ administracji publicznej.
- Operat rozgraniczeniowy sporządzony przez uprawnionego geodetę w wyniku pozytywnie zakończonej kontroli formalno-technicznej zostaje opatrzony stosowną klauzulą i przyjęty do zasobu w ODGiK.
- Po przeprowadzeniu oceny materiału dowodowego oraz czynności ustalenia granic wójt (burmistrz lub prezydent miasta) wydaje decyzję o rozgraniczeniu.
- Aktualizacja zasobu mapowego dokonywana jest dopiero wówczas, gdy decyzja administracyjna stanie się ostateczna. W przypadku braku ostatecznej decyzji aktualizacja zasobu mapowego nie zostaje dokonana natomiast operat zostaje włączony do archiwum.
- Jednostka prowadząca Ewidencję Gruntów i Budynków wprowadza zmiany do bazy danych ewidencyjnych, zarówno w części opisowej jak również przestrzennej oraz przesyła informację do ksiąg wieczystych, dotyczącą zmiany oznaczenia nieruchomości, odnośnie granic i pola powierzchni działki (jeżeli

faktycznie uległy zmianie), a także odnośnie numeru działki, który zawsze ulega zmianie.

W przedstawionej wyżej sytuacji, gdy geodeta ustalił przebieg granicy w oparciu o analizę istniejących dokumentów odmowa złożenia podpisu jednej ze stron w protokole granicznym, nie stanowi podstawy do wydania decyzji o umorzeniu postępowania.

W tym przypadku, bowiem w myśl art.31 ust.1 ustawy prawo geodezyjne i kartograficzne [12] – jeżeli przebieg granicy został ustalony przez geodetę na podstawie zebranych dowodów – właściwy organ powinien wydać decyzję o rozgraniczeniu nieruchomości.

W tej sprawie wypowiedział się również Naczelny Sąd Administracyjny stwierdzając, że :

„Nie jest prawidłowe stanowisko, że wobec sporu, co do przebiegu linii granicznych nie ma podstaw do wydania decyzji, o jakiej mowa w przepisach art.33 ust.1 Prawa geodezyjnego i kartograficznego. Przepis ten wręcz zakłada istnienie takiego sporu – nie zakończonego zawarciem ugody przed geodetą, aby taka decyzja mogła być wydana. Dalsza przesłanka do wydania decyzji o rozgraniczeniu, tj. wydanie jej na podstawie dowodów, powinna być objęta oceną, czy zostały zebrane wszystkie istotne dla ustalenia granic dowody oraz czy mogły być one miarodajne, dla ustalenia tych granic, a to ze względu na ich aktualność i moc dowodową” – wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie Ośrodek Zamiejscowy w Katowicach z dnia 14 marca 1959 roku (sygn. akt SA/Ka 555/94) [1].

Organ prowadzący postępowanie rozgraniczeniowe powinien przeanalizować dokumentację przedłożoną przez geodetę.

Po przeprowadzonej ocenie czynności wyznaczenia granic oraz materiału dowodowego właściwy organ administracji publicznej wydaje decyzję o rozgraniczeniu nieruchomości.

Decyzja ta zatwierdza uprzednio ustalone przez geodetę granice, kończąc postępowanie administracyjne.

Strona niezadowolona z ustalenia przebiegu granicy zgodnie z [12], może żądać, w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji w tej sprawie, przekazania sprawy sądowi.

W przypadku, gdyby właściwy organ administracji publicznej uznał, że ustalenie granic nie zostało przeprowadzone w prawidłowy sposób, zwraca uprawnionemu geodecie dokumentację celem poprawienia.

Wójt, burmistrz lub prezydent miasta nie może wydać decyzji o odmowie zatwierdzenia przebiegu granicy ustalonego przez geodetę w protokole granicznym, gdyż dla takiej decyzji nie ma podstawy prawnej (art.156 § 1 pkt. 2 ustawy Kodeksu postępowania administracyjnego) – takie stanowisko zajął Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 9 czerwca 1997 r. w sprawie SA/Ka 2492/95 ONBA 1998r. , nr 4, poz. 118 [15].

W przypadku, gdy jeden ze współmałżonków będący współwłaścicielem nieruchomości na zasadzie wspólności majątkowej małżeńskiej, który nie z własnej winy był nieobecny na rozprawie granicznej, zgłosi zarzut do protokołu granicznego przed wydaniem decyzji o rozgraniczeniu nieruchomości, czynności na gruncie należy powtórzyć i prowadzić je z udziałem wszystkich zainteresowanych przy uwzględnieniu stanowisk przez nich prezentowanych, gdyż jak stwierdził Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 14 września 1983r. w sprawie I S.A. 516/83, ONSA 1983, Nr 2 , poz.71 [1], stronę postępowania stanowią małżonkowie wspólnie.

2.2 Przypadek rozgraniczenia dokonany na podstawie zgodnego oświadczenia stron

W przypadku, gdy geodecie nie udaje się ustalić granicy w oparciu o istniejące dokumenty, gdyż brak jest znaków i śladów granicznych oraz map czy też innych dokumentów, na podstawie których można ustalić granice, lub jeżeli dane te są sprzeczne, kolejnym kryterium ustalenia przebiegu granicy jest zgodne oświadczenie stron lub jednej strony o ile druga strona nie składa oświadczeń i nie kwestionuje granicy.

Ustalenie granicy w oparciu o zgodne oświadczenie stron jest możliwe tylko w przypadku, gdy mają one odzwierciedlenie w stanie prawnym nieruchomości, wynikającym z dokumentów i dokonywane jest poprzez przeprowadzenie czynności wstępnych a następnie poprzez niżej wymienione czynności:

- Uprawniony geodeta przeprowadza z udziałem stron rozprawę graniczną, podczas której przyjmuje oświadczenia stron dotyczące przebiegu linii granicznej.
- Jeżeli strony w oświadczeniach zgodnie wskazują przebieg granicy lub gdy jedna ze stron nie składająca oświadczenia nie kwestionuje przebiegu granicy, którą wskazał właściciel

nieruchomości sąsiedniej oraz nie zachodzi domniemanie, że strony mają zamiar w sposób nieformalny przenieść własność przygranicznego pasa gruntu, geodeta stabilizuje w sposób trwały punkty graniczne, znakami naziemnymi i podziemnymi lub oznacza te punkty na istniejących trwałych budowlach.

- Uprawniony geodeta sporządza protokół graniczny oraz szkic graniczny dla poszczególnych odcinków linii granicznej lub dla całej granicy. Protokół graniczny podpisują wszystkie osoby, które są obecne na rozprawie granicznej oraz geodeta.
- Upoważniony przez właściwy organ administracji publicznej geodeta wykonuje pomiar granicy oraz trwałych elementów zagospodarowania terenu mających znaczenie dla określenia jej przebiegu.
- Geodeta kompletuje dokumentację i sporządza operat rozgraniczeniowy.
- Dokumentacja sporządzona przez geodetę zostaje oceniana pod względem prawidłowości przeprowadzenia czynności ustalenia przebiegu granic nieruchomości a także pod względem zgodności z przepisami. Oceny dokonuje właściwy organ administracji publicznej.
- Operat rozgraniczeniowy sporządzony przez uprawnionego geodetę w wyniku pozytywnie zakończonej kontroli techniczno-formalnej zostaje opatrzony stosowną klauzulą i przyjęty do zasobu w ODGiK.
- Po przeprowadzeniu oceny materiału dowodowego oraz czynności ustalenia granic wójt (burmistrz lub prezydent miasta) wydaje decyzję o rozgraniczeniu. Aktualizacja zasobu mapowego dokonywana jest dopiero wówczas, gdy decyzja administracyjna stanie się ostateczna. W przypadku braku ostatecznej decyzji aktualizacja zasobu mapowego nie zostaje dokonana, natomiast operat zostaje włączony do archiwum.
- Jednostka prowadząca Ewidencję Gruntów i Budynków wprowadza zmiany do bazy danych ewidencyjnych, zarówno w części opisowej jak również przestrzennej oraz przesyła informację do Ksiąg wieczystych dotyczącą zmiany oznaczenia nieruchomości, odnośnie granic i pola powierzchni działki (jeżeli

faktycznie uległy zmianie), a także odnośnie numeru działki, który zawsze ulega zmianie.

Ustalone w powyższy sposób linie graniczne zatwierdzone ostateczną decyzją właściwego organu administracji publicznej stanowią nową granicę prawną określającą zasięg prawa własności nieruchomości rozgraniczanych.

Brak dokumentów i znaków granicznych utrudnia ustalenie granicy prawnej z uwagi na przygraniczne pasy gruntów.

Podczas rozprawy uprawniony geodeta musi brać pod uwagę, czy strony nie zamierzają w sposób nieformalny przenieść prawa własności do części gruntu przygranicznego, omijając ustawowy wymóg sporządzenia aktu notarialnego.

Ustalenie granic w oparciu o zgodne oświadczenie stron jest możliwe, ale tylko w przypadku, gdy mają one odzwierciedlenie w stanie prawnym nieruchomości, który wynika z dokumentów.

Stanowisko w tego typu sprawach zajął Naczelny Sąd Administracyjny:

„Decyzję o rozgraniczeniu organ wydaje, gdy ustalenie przebiegu granicy jest możliwe na podstawie zebranych dowodów lub na podstawie zgodnego oświadczenia stron lub jednej strony, gdy druga strona w toku postępowania nie składa oświadczenia i nie kwestionuje przebiegu granicy. Należy przy tym zająć stanowisko, że ustalenie granicy na podstawie zgodnego oświadczenia stron powinno nastąpić tylko wtedy, gdy wskazanemu przez strony przebiegowi granicy nie sprzeciwia się treść innych dowodów zgromadzonych w sprawie, a miarodajnych i istotnych dla ustalenia linii granicznej” (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 9 czerwca 1977 r. w sprawie SA/Ka 2492/95, ONSA 4/1998) [10].

W tym samym wyroku dotyczącym sporu granicznego między właścicielami działek, których stan prawny został jednoznacznie określony i oparty na nowej ewidencji gruntów w latach 1973-1974 NSA stwierdza: niedopuszczalne, zatem było przesunięcie granicy w postępowaniu rozgraniczeniowym o około 10 m, zwiększające powierzchnię działki nr 6860 o około 20%. Nie można też w tym wypadku mówić o pasach przygranicznych i o zatarciu granic, gdy wnioskodawcy nabyli działkę w 1989r. [10].

2.3 Przypadek rozgraniczenia dokonany na podstawie ugody zawartej na gruncie pomiędzy stronami

Do zawarcia ugody granicznej przed geodetą może dojść tylko wówczas, gdy zebrane w toku postępowania dokumenty nie dają wystarczającej podstawy do ustalenia jednoznacznego przebiegu granicy, a oświadczenia stron w tym zakresie są sprzeczne, czyli wówczas, gdy zaistniał spór między stronami.

Rozgraniczenie na podstawie ugody zawartej na gruncie pomiędzy stronami dokonywane jest poprzez przeprowadzenie czynności wstępnych po których wykonywane są przedstawione poniżej, różnorodne czynności, w zależności od okoliczności.:

- Zaistniał spór między stronami, co do przebiegu granicy. Geodeta nakłania strony do zawarcia ugody. W trakcie negocjacji geodeta przedstawia stronom wszystkie dowody i argumenty za proponowanym przebiegiem granicy oraz informuje strony o skutkach i mocy zawartej przed nim umowy, jak również o tym, że w razie braku ugody do rozpatrzenia sprawy właściwy jest sąd. Geodeta sprawdza czy strony postępowania legitymują się tytułem prawnym do rozgraniczanej nieruchomości, gdyż ugode mogą zawrzeć tylko osoby posiadające prawo własności rozgraniczanych nieruchomości. W przypadku braku dokumentów i śladów granicznych, co utrudnia ustalenie granicy, strony wspólnie z geodetą poszukują śladów pierwotnej granicy. W tym przypadku brane są pod uwagę stare mury, płoty, miedze, rowy znajdujące się na granicy, będącej przedmiotem rozgraniczenia. Biorąc pod uwagę wszystkie możliwe dane geodeta namawia strony, aby wyraziły zgodę na najbardziej prawdopodobny przebieg linii granicznej a tym samym, aby zawarły ugode graniczną. Po negocjacjach strony wyrażają zgodę na ustalony przebieg granicy i zgadzają się na zawarcie ugody. Geodeta stabilizuje w sposób trwały punkty graniczne, znakami naziemnymi i podziemnymi lub oznacza te punkty na istniejących trwałych budowlach.
- Geodeta sporządza akt ugody oraz szkic graniczny oddzielnie dla każdej linii granicznej, która w całości lub na niektórych odcinkach była sporna. Ugoda obejmuje tylko sporne odcinki granicy. Treść ugody nie może wykraczać poza przedmiot

związany z rozgraniczeniem. Aby ugoda była ważna musi być podpisana przez wszystkich właścicieli (współwłaścicieli, użytkowników wieczystych) nieruchomości podlegających rozgraniczeniu. Akt ugody podpisuje również geodeta, gdyż bez jego podpisu, który jest wyrazem akceptacji, ugoda graniczna będzie nieważna. Geodeta może odmówić sporządzenia ugody, jeżeli stwierdzi, że nie ma podstaw do jej sporządzenia, bądź uzna, że strony zmierzają do obejścia przepisów, które wymagają formy aktu notarialnego.

- Upoważniony przez właściwy organ administracji publicznej geodeta wykonuje pomiar granicy oraz trwałych elementów zagospodarowania terenu mających znaczenie dla określenia jej przebiegu.
- Geodeta kompletuje dokumentację i sporządza operat rozgraniczeniowy, który przekazuje do ODGiK celem kontroli techniczno-formalnej.
- Geodeta przekazuje następnie dokumentację do właściwego organu administracji publicznej. Organ administracji publicznej nie bada ugody sporządzonej przez geodetę pod względem merytorycznym, bada natomiast czy zawarty przed upoważnionym geodetą akt jest ugoda w rozumieniu art. 917 Kodeksu cywilnego [13], a także sprawdza czy w zawarciu ugody brały udział uprawnione podmioty. W przypadku, gdy spór graniczny kończy się ugoda, organ administracji publicznej umarza postępowanie na mocy art. 105 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego [14], jako bezprzedmiotowe, ponieważ ugoda zawarta przed geodetą posiada moc ugody sądowej.
- Operat rozgraniczeniowy sporządzony przez uprawnionego geodetę zostaje opatrzony stosowną klauzulą i przyjęty do zasobu w ODGiK, po czym dokonywana jest aktualizacja zasobu mapowego.
- Jednostka prowadząca Ewidencję Gruntów i Budynków wprowadza zmiany do bazy danych ewidencyjnych, zarówno w części przestrzennej jak również opisowej oraz przesyła informację do Ksiąg wieczystych dotyczącą zmiany oznaczenia nieruchomości, odnośnie granic i pola powierzchni działki, (jeżeli

faktycznie uległy zmianie), a także odnośnie numeru działki, który zawsze ulega zmianie.

Ugoda zawarta przed geodetą nie jest ugodą w rozumieniu przepisów art. 114-122 Kodeksu postępowania administracyjnego. Należy ją postrzegać w świetle unormowania w Kodeksie cywilnym tj. jako umowę. Zgodne z art. 917 Kodeksu cywilnego przez ugodę strony czynią sobie wzajemne ustępstwa w zakresie istniejącego między nimi stosunku prawnego w tym celu, aby uchylić niepewność, co do roszczeń wynikających z tego stosunku lub zapewnić ich wykonanie albo by uchylić spór istniejący lub mogący powstać. Ugoda cywilnoprawna, co do zasady może być zawarta w dowolnej formie, jednakże, jeżeli ugoda ma na celu przeniesienie własności nieruchomości, wymaga dla swej ważności formy aktu notarialnego. W postępowaniu rozgraniczeniowym poprzez czynione sobie wzajemne ustępstwa, co do przygranicznych pasów gruntów, właściciele nieruchomości sąsiednich *de facto* definiują zasięg swoich praw własności do nieruchomości. Akt ugody zawarty w obecności geodety skutecznie rozstrzyga o przebiegu granic nieruchomości [4].

Zgodnie z orzecznictwem geodeta upoważniony do wykonania czynności ustalenia granicy (art. 31 ust. 1 ustawy prawo geodezyjne i kartograficzne) powinien odmówić spisania ugody granicznej, gdyby jej treść była wyraźnie sprzeczna ze zgromadzonym w sprawie miarodajnym materiałem dowodowym (wyrok NSA z dnia 9 czerwca 1997r. w sprawie S.A./Ka 2492/95, ONSA 1998 r., Nr 4 [4]).

„Ugoda ustalająca przebieg linii granicznej zawarta bez udziału wszystkich współwłaścicieli jest dotknięta nieważnością bezwzględna” – orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1962 r. w sprawie III CR 237/62, OSNCP 1973 r. [4].

W myśl ustawy Prawo geodezyjne i kartograficzne [11] ugoda zawarta przed geodetą w postępowaniu rozgraniczeniowym ma moc ugody sądowej. Nie jest to ugoda administracyjna, nie jest więc zatwierdzana przez wójta, burmistrza czy prezydenta miasta. Ugoda zawarta przed geodetą kończy postępowanie o rozgraniczenie nieruchomości jako bezprzedmiotowe. Taką ugodę można wzruszyć tylko przed sądem powszechnym, przy czym takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy:

„Wzruszenie ugody zawartej w postępowaniu administracyjnym rozgraniczenia nieruchomości może nastąpić wyłącznie według zasad

określonych przez prawo cywilne, w postępowaniu przed sądem powszechnym”- wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 1 czerwca 1987 r. w sprawie IV SAB 24/86, ONSA 1987r., Nr 1, poz.39, GAP 1989r., Nr 1, s.42 [4].

„Uгода taka posiada moc prawną ugody sądowej. Jej treścią musi być ustalenie granic ze skutkiem w zakresie stanu własności”- orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 1974 r. w sprawie III CRN 91/74, OSP i KA 1975 r. Nr 3, poz.69 [4].

„Zawarcie ugody przed geodetą definitywnie kończy postępowanie rozgraniczeniowe bez względu na to, czy organ administracyjny umorzy postępowanie czy też nie, umorzenie ma, bowiem charakter deklaracyjny, wtórny i oznacza tylko to, że postępowanie stało się bezprzedmiotowe i nie ma wpływu na skuteczność ugody. Uгода zawarta przed geodetą nie jest ugoda w rozumieniu art. 114-122 k.p.a., lecz stanowi ugoda o charakterze materialnoprawnym, uregulowaną w art.917-918 k.c. Nie wymaga ani zatwierdzenia przez organ administracyjny ani nie podlega kontroli w decyzji o umorzeniu postępowania administracyjnego, względnie w wyniku zaskarżenia tej decyzji” – orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 1981 r. w sprawie I CR 225/81, OSP i KA 1982 r., NR 12, poz. 215 [4].

„Rozważając w niepublikowanym orzeczeniu z 10 grudnia 1997 r., II CKN 496/1997 pytanie, jakie znaczenie dla bytu ugody zawartej przed organem administracyjnym ma oświadczenie woli złożone przez stronę ugody, odwołujące jej zgodę na zawarcie ugody. Sąd Najwyższy uznał, że ważność ugody może być skutecznie podważana tylko w odrębnym procesie, jak każdej umowy z zakresu stosunków cywilnoprawnych. W razie, przeto uznania przez organ administracyjny oświadczenia woli o cofnięciu zgody na zawarcie ugody za skuteczne i przekazania sprawy sądowi, sąd powinien wniosek o rozgraniczenie odrzucić, bowiem przekazanie w takim wypadku jest bezpodstawne i nie uzasadnia kognicji sądu” [11].

Organ administracji publicznej po zawarciu ugody, celem zakończenia postępowania administracyjnego zgodnie z art. 105 § 1 ustawy [14] umarza postępowanie rozgraniczeniowe jako bezprzedmiotowe. Stosownie do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 lipca 1995 r.(sygn. Akt SA/Kr 2133/94):

„W przypadku zawarcia w toku postępowania rozgraniczeniowego przed upoważnionym geodetą ugody określającej przebieg granicy

(art.31 ust.4 ustawy z dnia 17 maja 1989 r.- Prawo geodezyjne i kartograficzne) organ administracji winien wydać decyzję o umorzeniu postępowania rozgraniczeniowego. Dalsze postępowanie rozgraniczeniowe staje się bezprzedmiotowe, co stanowi przesłankę do jego umorzenia na podstawie art.105§ 1 k.p.a. Decyzja umarzająca postępowanie o rozgraniczeniu wobec zawartej w tym postępowaniu ugody, podlega zaskarżeniu odwołaniem do organu II instancji” [4].

2.4 Przypadek rozgraniczenia, w którym strona żąda przekazania sprawy do sądu

W myśl art.33 ust. 3 strona niezadowolona z ustalenia przebiegu granicy może żądać, w terminie 14 dni od dnia doręczenia jej decyzji w tej sprawie, przekazania sprawy sądowi.

Granice zatwierdzone decyzją są granicami prawnymi części powierzchni ziemskiej stanowiącej odrębny przedmiot własności.

Jeżeli strona jest niezadowolona z takiej granicy, jest w rzeczywistości niezadowolona z zakresu prawa własności ustalonego na gruncie. Sprawa jest wówczas sprawą o własność, która należy do właściwości sądu.

Taki przypadek może mieć miejsce, kiedy po czynnościach wstępnych wystąpią poniżej przedstawione okoliczności.

- Uprawniony geodeta przeprowadza z udziałem stron rozprawę graniczną, podczas której wyznacza granicę. W oparciu o dokumenty stwierdzające stan prawa nieruchomości oraz dokumenty określające położenie punktów granicznych i przebieg linii granicznej, geodeta wskazuje stronom jednoznaczny przebieg granicy. Granica jest bezsporna.
- Geodeta stabilizuje w sposób trwały punkty graniczne, znakami naziemnymi i podziemnymi lub oznacza te punkty na istniejących trwałych budowlach.
- Uprawniony geodeta sporządza protokół graniczny i szkic graniczny dla poszczególnych odcinków linii granicznej lub dla całej granicy. Protokół graniczny podpisują wszystkie osoby, które są obecne na rozprawie granicznej oraz geodeta. W przypadku gdyby któraś ze stron nie zgadzała się ze wskazaną przez geodetę granicą, odmawiając złożenia podpisu w protokóle, geodeta opisuje ten fakt w protokóle wskazując przyczynę

odmowy podpisu. Sytuacja ta jednak nie wstrzymuje czynności geodety.

- Upoważniony przez właściwy organ administracji publicznej geodeta wykonuje pomiar granicy oraz trwałych elementów zagospodarowania terenu mających znaczenie dla określenia jej przebiegu.
- Geodeta kompletuje dokumentację i sporządza operat rozgraniczeniowy.
- Dokumentacja sporządzona przez geodetę zostaje oceniana pod względem prawidłowości przeprowadzenia czynności ustalenia przebiegu granic nieruchomości a także pod względem zgodności z przepisami. Oceny dokonuje właściwy organ administracji publicznej.
- Operat rozgraniczeniowy sporządzony przez uprawnionego geodetę w wyniku pozytywnie zakończonej kontroli techniczno-formalnej zostaje opatrzony stosowną klauzulą i przyjęty do zasobu w ODGiK.
- Po przeprowadzeniu oceny materiału dowodowego oraz czynności ustalenia granic wójt (burmistrz lub prezydent miasta) wydaje decyzję o rozgraniczeniu.
 - Jedna ze stron, niezadowolona z decyzji, zgodnie z art.33 ust.3 ustawy Prawo geodezyjne i kartograficzne w terminie 14 dni od dnia, w którym otrzymała decyzję, żąda przekazania sprawy sądowi.
 - Taka sytuacja może mieć miejsce również w przypadku ustalenie granicy w oparciu o zgodne oświadczenie stron, jeżeli jedna ze stron, pomimo, że podpisała protokół graniczny zmienia zdanie i zgodnie z art.33 ust.3 ustawy Prawo geodezyjne i kartograficzne w terminie 14 dni od dnia w którym otrzymała decyzję, żąda przekazania sprawy sądowi
- Właściwy organ administracji publicznej zebraną w toku postępowania dokumentację wraz ze swoją opinią przekazuje sądowi powszechnemu.
- Sąd prowadzi postępowanie w sprawie o rozgraniczenie na mocy art. 33 ust. 3 ustawy Prawo geodezyjne i kartograficzne. Sąd

w trybie nieprocesowym wydaje orzeczenie o rozgraniczeniu nieruchomości.

Zgodnie z ustawą [12], sąd powszechny staje się właściwy w sprawie o rozgraniczenie dopiero wtedy, gdy strona niezadowolona z wydanej w toku postępowania administracyjnego decyzji o rozgraniczeniu, zażąda w terminie 14 dni od daty jej otrzymania przekazania sprawy do sądu.

Termin 14 dni jest terminem, którego strona nie może naruszyć. Żądanie przekazania sprawy do sądu po upływie 14 dni od dnia otrzymania decyzji jest nieważne, a tym samym uniemożliwia rozpoznanie sprawy w postępowaniu sądowym. Przywrócenie terminu może nastąpić w trybie art.58 Kodeksu postępowania administracyjnego.

„Zachowanie terminu przewidzianego w art.33 ust.3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne, stanowi jeden z warunków dopuszczalności drogi sądowej w sprawach o rozgraniczenie. Stwierdzenie przez sąd rozpoznający sprawę, że 14 – dniowy termin do wystąpienia z żądaniem przekazania sprawy na drogę sądową został przekroczone, pociąga za sobą odrzucenie wniosku z uwagi na niedopuszczalność drogi sądowej (art.199 § 1 pkt.1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)” – tak orzekł Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 9 czerwca 1997 r. w sprawie III CKN 74/97 OSNCP 1997 r., Nr 10, poz. 161, [4].

Decyzja organu administracji publicznej w przedmiocie rozgraniczenia nie ulega uchyleniu ani weryfikacji w postępowaniu sądowym. Wynika to z faktu, że z chwilą wydania przez sąd postanowienia o rozgraniczeniu, w obrocie prawnym funkcjonują dwa rozstrzygnięcia merytoryczne dotyczące tego samego zagadnienia, tj. decyzja administracyjna i orzeczenie sądu. W tym stanie prawnym przyjmuje się w piśmiennictwie, iż z chwilą przekazania sprawy o rozgraniczenie do sądu, uprzednio prowadzone postępowanie administracyjne nie wywołuje skutków prawnych a merytoryczna decyzja o rozgraniczeniu traci swoją moc i przestaje obowiązywać. Zniweczenie skutków prawnych następuje tu niejako samoistnie, choć żaden przepis prawa tego wprost nie stanowi [4].

W przypadku, gdy rozgraniczenia kilku nieruchomości dokonuje się jedną decyzją, a tylko jedna ze stron zażądała przekazania sprawy do sądu, wówczas decyzja o rozgraniczeniu stanie się ostateczna w takim zakresie, w jakim nie została zaskarżona do sądu. Jeżeli natomiast

rozgraniczana nieruchomość stanowi współwłasność, a jedna ze stron zaskarży decyzję wówczas cała decyzja nie stanie się ostateczna.

2.5 Przypadek rozgraniczenia, gdy nie dojdzie do zawarcia ugody lub nie ma podstaw do wydania decyzji o rozgraniczeniu

W przypadku, gdy nie dojdzie do zawarcia ugody lub nie ma podstaw do wydania decyzji o rozgraniczeniu, wykonywane są następujące czynności.

- Uprawniony geodeta tymczasowo wyznacza i utrwała punkty graniczne według:
 - dokumentów,
 - wskazań stron,
 - ostatniego spokojnego stanu posiadania.
- Geodeta sporządza szkic graniczny dla każdego wariantu.
- Geodeta sporządza opinię, w której opisuje sprawę, oceniając prawidłowość przebiegu granic wskazanych przez strony, określonych w oparciu o dokumenty, według ostatniego spokojnego stanu posiadania a także proponuje własny wariant przebiegu granicy. Uprawniony geodeta przekazuje dokumentację wraz z opinią do organu administracji publicznej.
- Organ administracji publicznej umarza postępowanie i kieruje sprawę do sądu powszechnego, z chwilą, gdy decyzja staje się ostateczna.
- Sąd wydaje orzeczenie o rozgraniczeniu nieruchomości w trybie nieprocesowym.

Organ administracji umarza postępowanie w drodze decyzji na mocy art. 34 ust.2 ustawy Prawo geodezyjne i kartograficzne tylko wówczas jeżeli dokumenty, znaki i ślady graniczne są nie wystarczające do jednoznacznego ustalenia granicy pomiędzy rozgraniczonymi nieruchomościami, a więc wtedy gdy nie ma podstaw do wydania merytorycznej decyzji administracyjnej zatwierdzającej granice na mocy [12], a ponadto gdy:

- strony postępowania nie złożyły zgodnych oświadczeń co do przebiegu linii granicznej,
- geodecie nie udało się nakłonić stron do zawarcia ugody.

W przypadku umorzenia postępowania strona ma prawo odwołania do organu wyższej instancji od decyzji umarzającej to postępowanie w terminie 14 dni od daty otrzymania decyzji.

3. Zakończenie

Można z dużą dozą prawdopodobieństwa stwierdzić, że przypadków rozgraniczania nieruchomości jest w zasadzie tyle, ile jest samych rozgraniczeń. Każde z nich bowiem jest inne, różniące się od pozostałych niekiedy w sposób znaczący.

Należy zatem stwierdzić, że z tego powodu, choć w artykule przedstawiono kilka istotnych przypadków rozgraniczania nieruchomości, to jednak jego treść nie wyczerpuje w całości problematyki rozgraniczenia, a jedynie lepiej naświetla cały ten złożony proces, prowadzący do określenia zasięgu prawa własności podmiotu do rozgraniczanej nieruchomości.

Przedstawione przypadki rozgraniczania nieruchomości poparte zostały orzecznictwem opartym o uprzednio dokonane rozgraniczenia, zawierającym cenne wskazówki zarówno dla wykonawcy jak też dla organów administracji publicznej. Należy dodać, że znajomość orzecznictwa z pewnością ułatwia poprawne przeprowadzanie skomplikowanych rozgraniczeń.

Celem artykułu było przybliżenie złożonej problematyki procedur rozgraniczenia nieruchomości, a tym samym ukazanie istoty postępowania rozgraniczeniowego, prowadzącego do wyznaczania granic prawnych nieruchomości gruntowych, jedynie w pełni poprawnych atrybutów przestrzennych obiektów ewidencji gruntów i budynków [7], czyli takich, które zatarte bądź przesunięte w terenie można wznowić tylko poprzez techniczną procedurę geodezyjną, z uniknięciem skomplikowanego trybu administracyjnego czy też sądowego.

Takie granice powinny stanowić wyłączną podstawę dla oznaczenia nieruchomości gruntowych w księgach wieczystych i tylko takie powinny być systematycznie wprowadzane do przyszłego katastru nieruchomości.

Literatura:

1. Berliński Z., Hycner R.: Orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawach o rozgraniczenie nieruchomości, cz. I. Przegląd Geodezyjny, nr 6/2001.
2. Bieniek G., Hopfer A., Margaj Z., Mzyk E., Żróbek R.: Komentarz do ustawy o gospodarce nieruchomościami. Wydanie II. Zielona Góra, 2000.
3. Dekret z dnia 13 września 1946 roku o rozgraniczaniu nieruchomości. Dz. U. nr 53 z 1946 r., poz. 382.
4. Durzyńska M.: Podziały rozgraniczenia i scalenia nieruchomości. Zielona Góra, 2000.
5. Grzechnik B., Marzec Z.: Mapy do celów prawnych podziały i scalenia oraz rozgraniczenie nieruchomości. Wydanie drugie poszerzone. Warszawa, 1998.
6. Hycner R.: Zagadnienia geodezyjno-prawne gospodarki nieruchomościami. Wydawnictwo Gall. Wydanie I. Katowice, 2006.
7. Hycner R.: Podstawy katastru. Uczelniane Wydawnictwo Naukowo Dydaktyczne. AGH. Kraków, 2004.
8. Połec T.: Określanie granic nieruchomości gruntowych. Praca dyplomowa inżynierska. WSBIP Ostrowiec Świętokrzyski, 2008.
9. Rozporządzenie Ministrów Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 14 kwietnia 1999 roku – w sprawie rozgraniczania nieruchomości. Dz. U. nr 45 z 1999 r. poz. 453.
10. Śmiałowska-Uberman Z.: Kompendium wiedzy prawnej dla geodetów. Wydawnictwo Gall, Katowice, 2003.
11. Śmiałowska-Uberman Z.: Prawo geodezyjne i kartograficzne. Komentarz. Wydawnictwo Gall. Wydanie I. Katowice, 1999.
12. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. - Prawo geodezyjne i kartograficzne. Dz.U. nr 240, poz. 2027 z 2005 roku, tekst jednolity , z późniejszymi zmianami.
13. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku - kodeks cywilny. Dz. U. nr 16 z 1964 r., poz.93 z późniejszymi zmianami.
14. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 roku - Kodeks postępowania administracyjnego. Dz. U. nr 98 z 2000 r., poz.1071 – tekst jednolity z późniejszymi zmianami.
15. Wybrane tezy z orzecznictwa. Problematyka rozgraniczenia nieruchomości. Materiały szkoleniowe. Łódź, październik, 2007.